

PÁRISI MŰVÉSZET

A művészet ma Párisban, minden egyébtől eltekintve, elsősorú *idegenforgalmi attrakció* és mint ilyen, meg kell vallani, hogy kitűnően van megszervezve: lapokkal, folyóiratokkal, folyton váltakozó kiállításokkal, a kis és nagy műkereskedések százaival, melyek kartelben állanak és amely kartelnek expozitúrái éppen úgy megtalálhatók New Yorkban és Tokióban, mint Londonban vagy a nagy németországi városokban. E rendszer teljesen háború után való jelenség és keletkezése a francia impresszionista festmények áremelkedésével van kapcsolatban. Ez adta az impulzust az üzleti spekuláció számára, amelynek számítása jól bevált, mert működésének kezdete összeesett a *tehetségeknek valósdgos rajzai idejével*.

Ennek a rendszernek megvannak a maga előnyei és természetesen a hátrányai is. Előnyei közé számít, hogy a művészeti életet állandóan pezsgésben tartja, számos tehetséget megmentett az elkallódástól, napfényre hozta őket és az erkölcsi sikertől eltekintve, anyagi boldogulásukat is nagy mértékben előmozdította. Javára kell elkönyvelnünk a kiállítási technika hatalmas kifejlődését, amelynek nyomait a legkisebb műkereskedésekben is megcsodálhatjuk, a szőnyeggel bevont padló és a falak színétől kezdve a modern világítási eszközök raffinementjainak célszerű kihasználásáig.

E rendszernek megvannak azonban a maga hátrányai — „*dessous*”-i — is, és új Balzacnak tolla kellene annak az érdekes témának megírásához, amely fölöttna mozgató rúgóit, trükkjeit, kis és nagy alakjait, marchandjait, igazl és álamateurjeit és fölöttna új és korszerű jelenségeknek.

Aránylag kevés művész akadt, aki ellen tudott állani a műkereskedői szírének csábító hangjának, érintetlenül megőrizte művészl függetlenségét és erejét. Antoine Bourdelle közéjük tartozott és közéjük számít ma is: *Henri Matisse*.

Művészeti szennzációkban sohasem volt hiány Párisban, de mindenképpen az ószl évad ki-

magasló eseményének kell tekinteniünk azt a kis kiállítást, amely a „*Le Portique*” műkereskedésben *Henri Matisse*-nak nyolc újabb festményét mutatta be néhány rajz és metszet kíséretében. Nyolc vászon nem sok, de ha valamennyi kitűnő kvalitású, akkor tökéletesen elég, hogy egy művész egyéniségéről és jelentőségéről kellő fogalmat nyujsanak, őt méltóképpen fémjelezzék.

Matisse ma hatvan esztendő. Csodálatos energiával, bátorsággal, kitartással küzdötte föl magát arra a kétségkívül magas polcra, amelyet a kontinens művészetiében elfoglal és amely őt, e kiállításnak tanúsága szerint, föltétlenül megillet.

Ő is az impresszionizmusból indult ki. Tehetségével azonban korán megérezte, éppen úgy mint Cézanne, e kifejezési formula határoltságát, amely nem terjedhet túl a naturalista természetfelfogás adott korlátain. Eszközeinek teljes birtokában volt elég bátorsága, kezdeményező ereje, áttörni e korlátokat. Művészl énje szilaj és féktelen szabadság után vágyott. Így lett az ú. n. „*Fauvisme*” megalapítója többedmagával. A háborút megelőző években a párisi „*Independants*” kiállításokon (1904—908) Matisse gyakran megdöbentette a gyanútan látogatót stíluskeresésének leplezetlen nyerségeivel, őszinteségének cikornyátlanságaival.

A művészek bizonyos fejlődési korszakán túl szokásban van lehiggadásról, leszűrtségről beszélni, ami rendszerint nem jelent mást, mint a korral járó művészl véntülést, fejlődésbeli megállást. Ilyesmírl szó sem lehet Matisse-nál. Kiállítása azt a meggyözdést érlelte a látogatóban, hogy ez a művész még húsz esztendő múlva is fiatalosan meglepő, erővel és lendülettel teljes fog maradni. Matisse-nál nincs megállás, nem lehet visszaesés. Miért? *Azért, mert Matisse művészete a progresszív művészet fogalmával azonos*. Matisse az örök kereső, aki mindig újra és újra érzi és átéli minden festői probléma ízét. Olyan képesség, valósdagos talizmán ez, amivel csak kevés művész rendelkezik, legalább is bizonyos időszakon túl.

MATISSE, HENRI: AKT. 1929
(Cahiers d'Art)

JEAN SOUBERVIE: ANYASÁG

Photo: Bernhelm Jenz

JEAN SOLVERBIE: TERMÉKENYSÉG

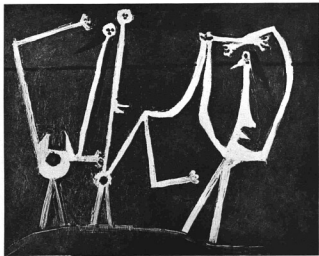
Photo: Berthelin jeune

MATISSE, HENRI KARCA (86. számú)
(Cahiers d'Art)

MATISSE, HENRI KARCA (84. sz.)
(Cahiers d'Art)

PICASSO, PABLO: „19 MAI 1929“
(Cahiers d'Art)

Matisse éppen úgy, mint Cézanne, meg tudja őrizni függetlenségét, nemcsak a műkereskedőtől, de a közönségtől is. A művészet az ő kezében sohasem süllyedt mesterséggé, miként a művészek legtöbbször az elismeretés, a siker bizonyos időszakán túl. Kivételes festői tehetségéhez a törhetetlen művészi meggyőződésnek, az önfegyelmezésnek nem csekély ereje járult. Nem tartozik a sokat, gyakran túlsokat termelő művészek csoportjához. Minden festménye hosszas előkészítés eredménye és mikor eljut végre a kivitelhez, akkor kezdődik számára az anyaggal való küzdelem, amely mindig új. Az átérzésnek ezt a közvetlenségét, ezt a formákat, színt, szerkezeti rajzot kereső folyamatot leolvashatjuk, követhetjük nála. Ez adja meg munkáinak kivételes ízét, zamatját.

Szépségtekinteteknek sohasem áldoz, a jellemzőre veti a súlyt, a rühat, a groteszket sem kerül, ha azzal jellemezhet.

Témája sokféle, de leginkább a női akt érdekli. Minő változatosság e témán belül! Ne gondoljunk látrali akt-festményekre, ezer mérföld választja el ezektől. Matisse világa absztrakt világ, amelyben a valóságnak csak elemei vannak meg, ezekből az elemekből *válogatja ki*, építi föl bámulatos ökonómiaival, raffinált ízléssel és hamisítatlan festői ösztönrel kompozícióit.

Matisse művészetének bírálói gyakran szemére vetik „befejezelenségét”. (Cézanne-nal is így történt annakidején.)

Figyeljük meg az itt közlöt, kereveten ülő, jobbkarjára támaszkodó női aktot. Észrevehetjük, hogy minden hangsúly a mozdulaton, a női torzó fölépítésén, a vállra hajló fej szinte klasszikusan szép kifejezésén és főként az egésznek egységén van. Ami járulékos, ami nem fontos, az el is hanyagolható és tudatosan el van hanyagolva azért, hogy a hatás egységét megőrizze, fokozza. Megcsinálásukkal a művész csupán elterelte volna a figyelmet arról, amire a főhangsúlyt helyezni kívánta. A kompozíció, szerinte, az a művészet, amely dekoratív módon rendezi azokat az elemeket, amelyek fölött a festő rendelkezik, hogy érzéselt kifejezze. A festményen minden részlet látható és azt a fő- vagy mellékszerepet játssza, mely őt megilleti. Mindaz, aminek nincs célja a festményen, káros. Valamely művészi alkotás az egésznek harmo-

niáját tételezi föl: minden fölösleges részlet a néző gondolatában egy másik fontos részletnek a helyét bitorolja. Matisse-nak nem volt és nem lehetett célja, hogy akadémikus pontosságokkal tanulmányfessen, jól-rosszul annyian elvégezték ezt már ő előtte! Művészi élményéről akart nekünk számot adni és ez sikerült neki, ha a szürke reprodukcióhoz hozzágondoljuk a színek erővelteljes szépségét, az üde zöld csempét, a párnák színeit, melyek fokozzák a benyomás friss közvetlenségét.

A rajzról szóljunk. A rajz hordozója a színnek, csak konstruktív szerepet tölt be, ideges, izgatót frás, amelyet az élmény heve fűt. Nagy, pótolhatatlan értékek ezek, amelyeket semmiféle úgynevezett „megcsinálással” túlszárnyalni nem lehet.

Matisse művésze kiforrott, kiérlelt művészet, amely mindmáig megőrizte fiatalos lendületét. Értékeivel, látszólagos hibáival ez a művészet az, amely legközelebb áll a mai ember pszichéjéhez: ebben van jelentőségteljes hatásának titka.

Bernheim Jeune kiállítási csarnokát teljesen megtöltötték egy fiatal festőnek, *Jean Souverbie*-nek festményei. Klasszicizáló kompozíció Braque és Chirico erős hatását mutatják, úgyessen fölhígítva a közhasználat céljaira. Ama tehetségesek közül való, akik ma százával találhatók Párisban.

Meg kell itt röviden emlékeznünk az ú. n. „vasárnapi festőkről” (les peintres de dimanche), akik Utrillo nyomán szívárogtak alá a Montmartre és a Sacré Coeur vidékéről és Henri Rousseau-nak példáját követve adták magukat a festészet művelésére. A marchand-ok örömmel fogadták mint új csemegét e jövővények jelentőségét. Ezek: *Emil Boyer*, az utcasarki krupplslütőgató, *Camille Bombois*, a szállítómunkás, *André Bauchant*, a parasztfestő (a Nemzeti Szalonban tavasszal rendezett francia kiállításán két festménnyel volt képviselve), *Paul Emile Pajot*, a matróz (tengert és hajókat fest, ebben kétségkívül szakértő, ha nem is művész) stb. A nők sem hiányoznak: *Suzanne Valadon*, Utrillo anyja, modell volt,

¹ V. S. La Grande Revue 1908. II. Matisse „Notes d'un peintre”.

ANYA GYERMEKÉVEL. Ciprusi terracotta
Louvre-múzeum (Cahiers d'Art)

NŐI ALAK. Kisázsia
A Louvre-múzeumban (Cahiers d'Art)

a műtermek levegőjében nőtt föl, *Seraphine* asszony azonban csak takarítani járt a műtermekbe, polgári foglalkozására nézve ugyanis *bejárónő* volt. *Seraphine* asszony fantasztikus virágscsendéleteket fest, némileg Odilon Redonra emlékeztető modorban... Senki sem fogja tagadni, hogy van érdekesség ezekben a munkákban, amint a gyermekrajzokban is sok tanulság rejlik. De határozottan túlzásnak kell minősíteni azt a tendenciát, amely *Cézanne*-nál és *Renoir*-ral óhajtaná egy magasságba helyezni emez alkotások készítőit.

A dilettánsok is elfogynak lassanként, az üzleti élelmesség azonban nem áll meg egy pillanatra sem. A közönségnek inycsiklandozó exotikum kell, a marchand-ok hada gondoskodik róla, hogy legyen. A legsötétebb Szudánban egy néger festő, *Kallifata Sidibé* nevűt, sikerült kitenyészteni. Több mint félszáz festménye volt látható *Georges Bernheim* kiállítási helyiségeiben. Az elő-

csarnokban fényképi nagyításban, öles plakátokon, volt látható a néger művész életpárjával, konyhója előtt állva, előttük a néger lurkók, kezükben magasra emelve, büszkén mutogatták a papa festményeit. A katalógushoz *René Dorgelés*, *Le Corbusier* és *Georges Huisman* írtak előszót. Megtudjuk ebből, hogy a néger művész harminc esztendő, egy felesége van, két viskója és három gyereke. Festőállványul egy irodai kalendáriumot használ, festményeit mindig balfelől kezd el és nem készíti azokhoz semmiféle előzetes tanulmányt. Amikor megkérdezték, hogy miért fest és kitől tanulta e mesterséget, azt felelte, hogy *az ördögötől és amikor munkához lát, az ördög súgja fülébe, hogyan kell mozgatni az ecsetet*, amiből határozottan megállapítható, hogy a néger mester a párisi kritikusokon is túltesz ravaszágban. *Dorgelés* komolyan írja, hogy hat évszázad mulva fine megismétlődött *Giotto* esete. *Giotto*é, aki pásztor

PICASSO, PABLO: „12 JUILLET 1929“
(Cahiers d'Art)

volt és kőre rajzolta legelő birkóit, amíg Cimabue őt a világ számára föl nem fődözte...

Az objektív valóság az, hogy e festmények, amelyek szudáni tájakat ábrázolnak, a négerek életéből vett jelenetekkel, naív primitívságukban sok kedves vonást rejtenek, de jelentőségükben az etnográfiai érdekesség határvonalát nem lépik túl. A hirdetésekben máris olvashattuk, hogy a néger „Giotto” összes alkotásai már legközelebb a berlini Flechtheim-galériában lesznek láthatók. Kallifala Sidibé árai emelkednek...

Picasso utolsó festményeit Paul Guillaume-nál láttuk. Amit az olvasó az itt közölt reprodukcióban maga előtt talál, tagadhatatlanul szellemes furcsaság, groteszk és

ötletes játék. De játék, semmi egyéb. Ha a genialis művésznek csupán melléktermékei közé tartoznának ez ákom-bákomok, azt mondhatnók: *à la bonne heure!* Játsszék mindenki kedvére. Picasso magánbeszélgetéseiben nem egyszer vallotta, hogy a művészet szerinte játék. Igazat kell neki adnunk, de a művészet nemcsak játék, hanem némely esetben, hébe-korba talán több is annál?! Bizonyítani itt fölösleges.

De vessünk egy pillantást a három évezreddel ezelőtt készült ciprusi terracotta szobrocskákra. E szobrocskák méltán foglalnak helyet a Louvrebán, mint a művészi hajlandóságú primitív embernek kifejezésre törekvő, gyermeki naivságban fogant ötletgazdag, kedves furcsaságai. Picassónak le kell mondania arról, hogy visszafelé való körforgásában valaha is utól érje őket.

RÓZSAFFY DEZSÓ

KALIFALA SIDIBÉ EGYIK KÉPE